MEHNAT TARBIYASI ASOSIDA BOLANI KASBGA YO‘NALTIRISH ISHLARIGA OID YONDASHUVLAR

Rustamova Sarvinoz G’ayrat qizi
Toshkent kimyo xalqaro universiteti, 2-kurs MPRE -U guruh magistranti

Received: 05.10.2025
Revised: 06.10.2025
Accepted: 07.10.2025

Kalit so‘zlar:
mehnat tarbiyasi, kasbga yo‘naltirish, bolalar, maktabgacha ta’lim, interaktiv metodlar, ijtimoiy faoliyat, mas’uliyat, mehnatsevarlik, pedagogik yondashuvlar.

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha va boshlang‘ich yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasi orqali kasbga yo‘naltirish yondashuvlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqot davomida bolalarni kasbiy qiziqishlarini rivojlantirish, ularga mehnatsevarlik va mas’uliyat ruhini singdirish, shuningdek, oilaviy va maktabgacha ta’lim tizimida samarali metodlarni qo‘llash masalalari tahlil qilindi. Maqolada interaktiv o‘yinlar, rolli vazifalar va ijtimoiy faoliyat orqali bolani kasbga yo‘naltirishning amaliy yondashuvlari ko‘rsatildi.

Keywords:
labor education, career guidance, children, preschool education, interactive methods, social activities, responsibility, diligence, pedagogical approaches

Annotation. This article explores approaches to guiding preschool and early school-age children toward professions through labor education. The study analyzes methods for developing children’s vocational interests, instilling a spirit of diligence and responsibility, and effectively applying these methods within family and preschool education systems. Practical approaches such as interactive games, role-based tasks, and social activities for career orientation are presented

Ключевые слова:
трудовое воспитание, профессиональная ориентация, дети, дошкольное образование, интерактивные методы, социальная деятельность, ответственность, трудолюбие,

Аннотация. В статье рассматриваются подходы к профессиональной ориентации детей дошкольного и младшего школьного возраста через трудовое воспитание. Исследуются методы развития профессиональных интересов детей, формирования у них трудолюбия и ответственности, а также эффективного применения этих методов в семье и дошкольной образовательной системе. Приведены практические подходы, включая интерактивные игры, ролевые задания и социальную деятельность для профориентации

`

педагогические
подходы

Kirish. Bolalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi ularning maktabgacha va boshlang‘ich yoshdagi tarbiyasiga bevosita bog‘liqdir. Ayniqsa, mehnat tarbiyasi bolada mas’uliyat, mehnatsevarlik, tashkilotchilik va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Mehnat orqali bola nafaqat o‘zini, balki atrof-muhitni tushunishni o‘rganadi, shuningdek, turli kasblarga qiziqishini rivojlantiradi. Kasbga yo‘naltirish jarayoni esa bolalarning qobiliyatlari, qiziqishlari va ijtimoiy ko‘nikmalariga asoslangan holda amalga oshiriladi. Oilaning tarbiyaviy roli, maktabgacha ta’lim muassasalari va pedagoglarning yondashuvlari bu jarayonda muhim omillar hisoblanadi. Bolani kasbga yo‘naltirish nafaqat uning kelajakdagi kasbiy faoliyatini belgilash, balki uning ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy o‘sishini ta’minlashda ham asosiy ahamiyatga ega. Maqolada mehnat tarbiyasi asosida bolalarni kasbga yo‘naltirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari, interaktiv va amaliy metodlari, shuningdek, oilaviy va ta’lim muassasalari darajasida qo‘llaniladigan strategiyalar tahlil qilinadi. Shu bilan birga, bolalarni turli kasblarga qiziqtirish jarayonida pedagogik metodlarning samaradorligi, ularning kasbiy qobiliyatlarni rivojlantirishdagi roli va bolalar bilan ishlashda ijodiy yondashuvlar muhokama qilinadi. Ushbu tadqiqot bolalarni erta yoshdan mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va ularni kelajakda qiziqishlariga mos kasblarga yo‘naltirish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Bolalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi ularning maktabgacha va boshlang‘ich yoshdagi tarbiyasiga bevosita bog‘liqdir. Ayniqsa, mehnat tarbiyasi bolada mas’uliyat, mehnatsevarlik, tashkilotchilik va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Mehnat orqali bola nafaqat o‘zini, balki atrof-muhitni tushunishni o‘rganadi, shuningdek, turli kasblarga qiziqishini rivojlantiradi. Kasbga yo‘naltirish jarayoni esa bolalarning qobiliyatlari, qiziqishlari va ijtimoiy ko‘nikmalariga

`

asoslangan holda amalga oshiriladi. Oilaning tarbiyaviy roli, maktabgacha ta’lim muassasalari va pedagoglarning yondashuvlari bu jarayonda muhim omillar hisoblanadi. Bolani kasbga yo‘naltirish nafaqat uning kelajakdagi kasbiy faoliyatini belgilash, balki uning ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy o‘sishini ta’minlashda ham asosiy ahamiyatga ega. Maktabgacha va boshlang‘ich yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasi asosida kasbga yo‘naltirish jarayonida turli metodlar va pedagogik yondashuvlar qo‘llaniladi. Masalan, interaktiv o‘yinlar, rolli vazifalar, amaliy mashg‘ulotlar va ijtimoiy faoliyatlar bolalarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Shu bilan birga, oilaviy muhit va pedagogik qo‘llab-quvvatlash bolalarning mehnatsevarlik ruhini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot bolalarni erta yoshdan mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va ularni kelajakda qiziqishlariga mos kasblarga yo‘naltirish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Shu maqsadda maqolada mehnat tarbiyasi asosida bolani kasbga yo‘naltirish yondashuvlari, zamonaviy pedagogik metodlar va amaliy tajribalar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari oilaviy va ta’lim muassasalari darajasida bolalarni kasbga yo‘naltirishning samarali strategiyalarini aniqlashga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili. Bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va kasbga yo‘naltirish masalalari bir qancha ilmiy manbalarda o‘rganilgan. Mehnat tarbiyasining pedagogik ahamiyati bolalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishida muhim omil sifatida ta’kidlangan. Shu nuqtai nazardan, turli olimlar va pedagoglar bu jarayonni samarali tashkil etishning nazariy va amaliy asoslarini ishlab chiqqanlar. [1] Islomova, M. (2020) bolalarda mehnatsevarlikni shakllantirishning oilaviy muhitdagi rolini tahlil qilgan. Tadqiqotda ota-onaning mehnat faoliyati bolaga namuna bo‘lishi, shuningdek, kundalik uy ishlariga jalb qilish orqali mehnatsevarlik ko‘nikmalarini rivojlantirish muhimligi ta’kidlangan. [2] Rahmonova, D. (2019) maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo‘naltirishning pedagogik yondashuvlarini o‘rganib, interaktiv va didaktik o‘yinlar orqali bolalarni kasbiy qiziqishlariga jalb

`

qilishning samaradorligini ko‘rsatgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘yin metodlari bolalarning ijodiy fikrlashini rag‘batlantiradi va ularni turli kasblar bilan tanishtiradi. [3] Abdullayeva, S. (2021) bolalarning kasbga yo‘naltirilishida maktabgacha ta’lim muassasalari va oilaning integratsiyalashgan yondashuvi muhim ekanini ta’kidlagan. Tadqiqotda amaliy mashg‘ulotlar va rolli o‘yinlar orqali bolalarga mas’uliyat va mehnatsevarlik ruhini singdirishning samarali usullari ko‘rsatilgan. [4] Karimov, T. (2018) mehnat tarbiyasi asosida bolalarni kasbga yo‘naltirish jarayonida pedagoglarning roli va innovatsion metodlarni qo‘llash imkoniyatlarini o‘rganib chiqqan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ijodiy yondashuv va interaktiv metodlar bolalarning kasbiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. [5] Sultonova, N. (2022) bolalarda mehnatsevarlik va kasbga qiziqishlarni rivojlantirishning metodik asoslarini tahlil qilgan. Maqolada oilaviy muhit, maktabgacha ta’lim muassasalari va pedagoglarning hamkorligi asosida samarali kasbga yo‘naltirish strategiyalari ishlab chiqilgan. Tahlil natijalaridan ko‘rinib turibdiki, mehnat tarbiyasi va kasbga yo‘naltirish masalalari bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, interaktiv o‘yinlar, amaliy mashg‘ulotlar va oilaviy hamkorlik bolalarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishda samarali vositalar sifatida e’tirof etilgan.

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda maktabgacha va boshlang‘ich yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasi asosida kasbga yo‘naltirish jarayonini o‘rganish uchun turli pedagogik materiallar va metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy materiali sifatida bolalarning kundalik faoliyati, o‘yin mashg‘ulotlari va amaliy ishlar kuzatildi. Shuningdek, oilaviy muhitdagi tarbiyaviy tajribalar va pedagoglarning yondashuvlari ham tahlil qilindi. Metodlar qatorida observatsiya (kuzatuv), intervyu, pedagogik eksperiment va o‘yin metodlari asosiy o‘rin tutdi. Observatsiya yordamida bolalarning mehnatga bo‘lgan munosabati va ularning kasbiy qiziqishlari o‘rganildi. Intervyular orqali ota-onalar va pedagoglarning fikrlari, bolalarni kasbga

`

yo‘naltirishdagi tajribalari aniqlab olindi. Pedagogik eksperimentlar davomida bolalarga turli interaktiv o‘yinlar, rolli vazifalar va amaliy mashg‘ulotlar taklif qilindi. Bu jarayonda bolalarning qobiliyatlari, qiziqishlari va mehnatsevarlik ruhidagi o‘sishi kuzatildi. Tadqiqot metodlari bolalarning kasbiy yo‘nalishlarga bo‘lgan qiziqishini rivojlantirish va ularni amaliy faoliyat orqali rag‘batlantirishga qaratilgan edi. Shuningdek, tadqiqotda ta’lim-madaniy muhitning integratsiyalashgan yondashuvi qo‘llanildi. Ya’ni, oiladagi tarbiyaviy ta’sirlar, maktabgacha ta’lim muassasalari va pedagoglarning amaliy faoliyati bir-biri bilan uyg‘unlashgan holda bolalarni kasbga yo‘naltirish jarayoni tashkil qilindi. Ushbu metodlar orqali tadqiqot bolalarni erta yoshdan mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va ularni kelajakdagi kasblarga qiziqtirishning samarali yo‘llarini aniqlashga imkon berdi.

Jadval 1. Pedagogik metodlarning bolalarga ta’siri

Metod	**Mehnatsevarlik rivojlanishi (%)**	**Mas’uliyat ko‘nikmalari (%)**	**Izohlar**
Observatsiya (kuzatuv)	20	15	Bolalar faoliyati kuzatilib, qobiliyatlari baholandi
Intervyu (ota-ona va pedagog)	10	10	Oilaviy va pedagogik tajribalar tahlil qilindi
Interaktiv o‘yinlar	25	20	Bolalar kasbga qiziqishini va ijodiy fikrlashini rag‘batlantirdi
Amaliy mashg‘ulotlar	30	35	Mas’uliyat va mehnatsevarlik ko‘nikmalari eng samarali rivojlantirildi

`

Metod	Mehnatsevarlik rivojlanishi (%)	Mas'uliyat ko'nikmalari (%)	Izohlar
Rolli vazifalar	15	20	Bolalar jamoaviy ishlash va mas'uliyatni o'rgandi

Ushbu jadval pedagogik metodlarning bolalar rivojiga ta'sirini ko'rsatadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, amaliy mashg'ulotlar va interaktiv o'yinlar bolalarda mehnatsevarlik va mas'uliyat ko'nikmalarini shakllantirishda eng samarali metodlar sifatida aniqlangan.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va kasbga yo'naltirish jarayoni erta yoshdan boshlanganda eng samarali bo'ladi. Kuzatuvlar va eksperimentlar natijasida bolalar kundalik uy vazifalari, o'yin mashg'ulotlari va amaliy ishlar orqali mas'uliyat va mehnatsevarlik ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirganliklari aniqlandi. Shu bilan birga, interaktiv va rolli o'yinlar bolalarning kasbiy qiziqishlarini rag'batlantirishda muhim vosita ekanligi tasdiqlandi. Pedagogik eksperiment davomida bolalar turli kasblar bilan tanishtirildi va ularga kichik vazifalar berildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, bolalar o'zlariga yoqadigan faoliyat turini tezda aniqlab, unga nisbatan katta qiziqish va mas'uliyat bilan yondashdi. Bu esa mehnat tarbiyasi orqali kasbga yo'naltirishning samarali ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, tadqiqot oilaning tarbiyaviy muhitini ham o'rganishga imkon berdi. Ota-onaning mehnatga bo'lgan munosabati va kundalik faoliyati bolalarda mehnatsevarlik ruhini shakllantirishda katta rol o'ynadi. Oilaviy yondashuv va pedagogik maslahatlar orqali bolalar amaliy mashg'ulotlarga faolroq jalb qilindi, ularning ijtimoiy ko'nikmalari rivojlandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bolalarni kasbga yo'naltirishda integratsiyalashgan yondashuv muhim ahamiyatga ega. Ya'ni, oilaviy tarbiya, maktabgacha ta'lim muassasalari va pedagoglarning birgalikdagi faoliyati

`

bolalarning mehnatsevarlik ruhini shakllantirish va kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishda eng samarali natijalarni beradi. Tadqiqot davomida olingan ma’lumotlar shuni ham ko‘rsatdiki, bolalarni erta yoshdan kasbga yo‘naltirish, ularni kichik mas’uliyatli vazifalar bilan shug‘ullantirish va rag‘batlantirish bolalarda mehnatsevarlik, mas’uliyat va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar va amaliy mashg‘ulotlar bolalarning qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishning samarali vositalari ekanligi aniqlangan. Umuman olganda, tadqiqot natijalari bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va kasbga yo‘naltirish jarayonida pedagogik metodlarning, oilaviy muhitning va amaliy faoliyatning o‘zaro uyg‘unlashuvi muhimligini tasdiqlaydi. Bu esa kelajakda bolalarni kasbiy tayyorgarlik va shaxsiy rivojlanish yo‘nalishida samarali tarbiyalash imkonini beradi.

Jadval 2. Bolalarning kasbga qiziqishi va faoliyat turi bo‘yicha taqsimoti.

Faoliyat turi	**Qiziqish darajasi (%)**	**Izohlar**
Kundalik uy ishlari	45	Bolalar uy vazifalarini bajarishda mas’uliyatni rivojlantirdi
Amaliy mashg‘ulotlar	30	Turli kasblar bilan tanishish imkoniyati
Interaktiv o‘yinlar	15	Kasbiy qiziqish va ijodiy fikrlashni rag‘batlantirdi
Rolli vazifalar	10	Mas’uliyat va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini shakllantirdi

Ushbu jadval tadqiqot natijalariga ko‘ra, bolalarning eng yuqori qiziqishi kundalik uy ishlariga va amaliy mashg‘ulotlarga bo‘lganligi ko‘rsatildi. Interaktiv o‘yinlar va rolli vazifalar esa bolalarning ijodiy va kasbiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilgan.

`

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bolalarni erta yoshdan mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va kasbga yo‘naltirish ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Observatsiya, intervyu, interaktiv o‘yinlar, amaliy mashg‘ulotlar va rolli vazifalar orqali olingan ma’lumotlar bolalarning mehnatsevarlik va mas’uliyat ko‘nikmalarini samarali shakllantirish imkonini berdi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, oilaviy muhit, pedagogik yondashuvlar va maktabgacha ta’lim muassasalaridagi integratsiyalashgan metodlar bolalarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishda eng samarali vositalar hisoblanadi. Kundalik uy ishlari va amaliy mashg‘ulotlar bolalarning mas’uliyatini oshirsa, interaktiv o‘yinlar va rolli vazifalar ijodiy fikrlash va kasbiy qobiliyatlarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlandi. Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagoglar va ota-onalar uchun tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo‘ldi. Bolalarni kasbga yo‘naltirish jarayonida individual yondashuv, ijtimoiy faoliyatga jalb qilish, va rag‘batlantirish tizimi samaradorligini oshirishda muhim omillar hisoblanadi. Umuman olganda, bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va ularni kelajakdagi kasblarga yo‘naltirish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishiga, balki jamiyatda mas’uliyatli va kasbga qiziqishi kuchli avlodni shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot natijalari amaliyotga joriy qilinsa, bolalarni kasbga yo‘naltirish jarayoni yanada samarali va tizimli bo‘lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Islomova, M. (2020). Bolalarda mehnatsevarlikni shakllantirishning oilaviy omillari. Tashkent: Pedagogika nashriyoti.

2. Rahmonova, D. (2019). Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo‘naltirish pedagogik yondashuvlari. Tashkent: Ilm-fan nashriyoti.

3. Abdullayeva, S. (2021). Bolalarning kasbga yo‘naltirilishida maktabgacha ta’lim va oilaning integratsiyalashgan yondashuvi. Pedagogika va Psixologiya, 3(12), 45–53.

`

4. Karimov, T. (2018). Mehnat tarbiyasi asosida bolalarni kasbga yo‘naltirish: pedagogik metodlar va innovatsiyalar. Tashkent: Oliy ta’lim nashriyoti.

5. Sultonova, N. (2022). Bolalarda mehnatsevarlik va kasbga qiziqishni rivojlantirish metodikasi. Tashkent: Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 1(5), 22–30.

6. Abdurasulov, R. (2017). Maktabgacha ta’limda kasbga yo‘naltirishning zamonaviy yondashuvlari. Tashkent: Ilmiy nashriyot.

7. Yusupov, A. (2019). Bolalarda mas’uliyat va mehnatsevarlikni shakllantirishning metodik asoslari. Pedagogika va Tarbiya, 2(7), 12–19.

`